

Gaziantep Serbest Bölgesinin Gaziantep Dış Ticaretine Katkısı

Gaziantep Free Zone Gaziantep Contribution to Foreign Trade

İpek TEZEL*

Öz

Türkiye’de 26 tane Serbest Bölge bulunmaktadır. Bu serbest bölgelerin birçoğu yüksek hacim ile faal olarak çalışmaktayken, bir kısmı ise daha küçük işlem hacimleri ile devam etmektedir. Türkiye’de bulunan Serbest Bölgeler çeşitli sebeplerle önem arz etmektedir. İşlem hacimlerinin farklılaşması Türkiye’nin coğrafi yapısından ve konumundan da kaynaklanmaktadır. Kıtalar arası Türkiye’nin mevcut pozisyonundan dolayı çeşitli ulaşım şekilleri açısından lojistik olarak kolaylık sağlamakta iken, ham madde ulaşımını rahatlıkla yapılabilmektedir. Gaziantep Serbest Bölgesi’ne bakıldığında da aynı şekilde bu konunun avantajları görülmektedir. Aynı zamanda Gaziantep ilinin sanayi açısından bakıldığında ülke ekonomisine önemli katkılar oluştuğu göz ardı edilemez. Bu çalışmada Gaziantep Serbest bölgesinin Gaziantep ili ekonomisine katkısı ve Gaziantep’ten yapılan dış ticaret özellikle 2014 – 2018 yılları arasında ki değişimler incelenmiştir. Yapılan inceleme ile Gaziantep Serbest bölgesinin Gaziantep ilinin dış ticaretine, ham madde temini, istihdam ve bölgenin kalkınması açısından büyük bir katkısı olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış ticaret, Serbest bölge, Türkiye ekonomisi, Serbest bölge ticareti.

Abstract

There are 26 free zones in Turkey. While many of these free zones operate actively with high volumes, some of them continue to have smaller transaction volumes. Free Zones in Turkey is important for various reasons. Differentiation of transaction volumes is due in Turkey's structure and its geographical position. Intercontinental Turkey's convenience while the logistics due to the current position in terms of various modes of transportation, transportation of raw materials can be performed easily. When we look at Gaziantep Free Zone, the advantages of this location are also observed. At the same time, it cannot be ruled out that the province of Gaziantep has made significant contributions to the national economy. In this article, the contribution of Gaziantep Free Zone to the economy of Gaziantep and the changes in the foreign trade between Gaziantep and 2014 - 2018 will be examined. With the examination, it is seen that Gaziantep Free Zone has a great contribution to the foreign trade of Gaziantep province in terms of raw material supply, employment and development of the region.

Keywords: Foreign trade, Free zone, Turkey economy, Free zone trade.

Giriş

Türkiye’de uzun yıllar sanayi politikaları ithalat ikamesi şeklinde uygulanmıştır. Bundan dolayı dış ticarete birçok sorun ortaya çıkmış olması sebebiyle 1980 yılları sonrasında ihracata ağırlık verilerek, sanayi politikalarına yönelim sağlanmış, 1985 yılında 3218 sayılı “Serbest bölgeler kanunu” kabul edilmiştir. Kanunun kabul edilişi ile beraber Türkiye’de 2002 yılı ortalarına kadar 26 serbest bölge faaliyete başlamıştır. (Karaduman, 2002, s. 133)

Bu kanunun kabulüyle yeni bir dönem Türkiye için başlarken, Gaziantep ekonomisi, dış ticareti içinde yeni bir dönem başlamıştır. Fakat ülkemizin son yıllarda yaşamış olduğu gerek ekonomik baskılar gerekse siyasi baskılar sebebiyle de yaşanan bazı olumsuzluklar Gaziantep serbest bölgesini ve Gaziantep dış ticaretini de etkilediği aşağıdaki tablolarla daha net görülebilmekte.

Bölgelerin Kısa Tarihçesi

Serbest bölgeler ilk olarak geçmişte serbest şehirler olarak adlandırılmaktadır. Bu şehirler; şimdilerde serbest bölgelerin mantığına uygun bir şekilde çeşitli yasaklar ve kurallardan arındırılmış yerler olarak kullanıldı. Serbest bölge benzeri kullanımlar ilkçağda Kartaca ve Sur şehirleri olarak bilinmektedir. Antik Yunan’da Chalcis ve Pire limanları yakın dönemde uygulanan serbest bölgelere en uygun şekline benzer bölgeler olduğu da bilinmektedir. Osmanlı imparatorluğuna baktığımızda ise son dönemlerin de dünyaya uyum çerçevesinde serbest bölge kurma düşüncesi ortaya atılmıştır. Fakat çeşitli uygulamalar başarı

* Yüksek Lisans Öğr. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ve Pazarlama Bölümü, tezelipek@hotmail.com.

sağlayamamıştır. 1980 yılında Türkiye kullanmış olduğu politikaları bir anda bırakarak ihracat odaklı sanayi politikalarına geçiş yapmıştır. 1985 yılında 3218 sayılı Serbest Bölgeler kanunu kabul edilerek yeni bir dönem başlamıştır. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle beraber günümüze kadar 26 serbest bölge Türkiye’de kurulmuştur (Bakan, 2014, s.36).

Serbest Bölgenin Tanımı

Genel olarak serbest bölgeler; bulunduğu ülkenin sınırları içerisinde yer alıp da, o ülkenin mevzuatlarına tabi olmayan ticari faaliyetlerin uygulandığı bölgelerdir.

Ülkemizde serbest Bölgelerin Kuruluş Amacı

- *İhracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek,*
- *Doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak,*
- *İşletmeleri ihracata yönlendirmek,*
- *Uluslar arası ticareti geliştirmek. (TC. Ekonomi Bakanlığı, 2017)*

Türkiye’de Serbest Bölgelerin İşlevi

Serbest Bölgeler;

- Serbest Bölgenin olduğu ülkeye yurt dışı kaynaklı sermaye ve teknoloji getirilmesi için uygun alt yapının oluşturulması,
- Türkiye’de yerleşik firmaların ihtiyaç duyduğu ham madde ve diğer malların ulaşımına hızlı ve kolaylıkla ulaşımın sağlanması,
- Teşviklerden yararlanılarak daha az maliyetli mal üretimi ve ihracının sağlanması,
- Türkiye haricinde gelen malların transit ticaretinin sağlanması
- İstihdam imkanları yaratılması,
- Türkiye’den ihraç edilecek ürünler için geçişte bir basamak olarak kullanılması. (TC. Ekonomi Bakanlığı, 2017)

Türkiye’de Serbest Bölgelerde Sağlanan Teşvikler ve Avantajlar

Teşvikler

- Bölgede elde edilen gelirler ve serbest bölgenin içinde bulunduğu ülkeye veya başka bir ülkeye transfer edilebilir,
- İşçi maaşları gelir niteliği taşımasından dolayı gelir vergisinden muaftır.
- Türkiye’nin kambiyo mevzuatından muaftır,
- Serbest bölgelerde grev ve lokavtlar 10 yıl süreyle yasaklanmıştır.

(Karaduman, 2002, s.136)

Avantajlar

- Serbest bölgelerde alt yapı çalışmaları yapılarak ulaşım, haberleşme hazır hale getirilmiştir.
- Faaliyet ruhsatları 99 yıllığa kadar uzatılabilir.
- Bölgede üretilen, bölgeye ithal edilen malların ülke içine satışı mümkündür,
- Türkiye’den bölgeye yapılan satışlar ihracat olarak nitelendirildiği için, yurt içinde ki üretici yurtiçinden KDV hariç ham madde alabilirler,
- Bölgeleri işleten firmalar Anonim Şirkettir,

- Serbest bölgeler gümrük vergisinden muaftır,
- Bölgede 6224 sayılı Yabancı Sermaye Teşvik Kanunu uygulanmadığı için, yabancıların ayrıca izin almaları gerekmemektedir,
- Bölgede üretilen malda 3. Ülke menşeli mal kullanıldığı takdirde, bu mal için telafi edici vergi ödenerek Avrupa Birliği ülkelerine ihracatı gerçekleştirilebilir,
- Bölgede döviz ile işlemler gerçekleştirildiğinden kur farkı uygulanmaz. (Karaduran, 2002, s. 136)

Serbest Bölgelerin Türkiye Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi

Ülkelerin serbest bölge kurmaktaki en temel amacı ülkenin kalkınmasının sağlanması, refah düzeyinin artırılması, ekonomik göstergeler üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkmasıdır.

Olumlu etkileri

Bölgede beklenen olumlu etkilerin başında döviz gelmektedir. Döviz gelirlerindeki artış ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Liman olarak bulunan serbest bölgelerin hizmet gelirlerinde artış sağlaması gözden kaçırılmayacak bir husustur. Ayrıca ithal mal girdisi ile üretim yapan firmalarımız için vergiden muaf ham maddeler ile dünya piyasasında ki birçok firmayla eşit şartlar altında üretim yapabilecek bu da serbest rekabetin önünü açacaktır. (Arslan, 2007, s. 95) Ülkede yaşanan işsizlik rakamlarının düşmesine sebep olurken, bir yandan da vergiden muaf olduğu için işçi gelirlerinin artışına sebep olacaktır. Bunların yanı sıra yabancı yatırımın bölgeye gelmesiyle yeni teknoloji ile buluşulması, farklı üretim tekniklerinin görülebilmesi, farklı politikaların denenmesi noktasında da olumlu yönlere oluşturmaktadır. Ayrıca yabancı yatırımlar veya bölgeye yapılan yatırım ve üretimler için ülkenin kaynakları kullanılırken ekonomimize katkı sağlayacaktır (Orhan,2003, s. 120-128).

Olumsuz etkileri

Serbest Bölgelerin olumlu yanlarının bulunmasına rağmen olumsuz yanlarının da olduğu gözden kaçırılmaması gereken bir durumdur. Türkiye’de bulunan serbest bölgeler de yer alan yabancı kaynaklı firmalar, üretimlerinde kullandıkları ithal girdiler Türkiye dışında ki ülkelere temin etmeleri durumlarda döviz çıktısı gerçekleştirmektedir. (Arslan, 2007, s. 94) Serbest bölgenin kurulduğu bölgenin bulunduğu il ve etrafında nüfus yoğunluğu artmaya başlayacak bu da farklı sorunlara sebep olabilecektir. Kurulduğu yıldan itibaren 10 yıl süreyle grev ve lokavtların yasaklanmasından dolayı işçi ücretlerinde istenilen artış elde edilmeyerek işçilerin istenilen gelir seviyesini yakalayamamasına sebep olabilmektedir. (Karaduman, 2002:137-138)

Serbest Bölgelerin Kuruluş Yerleri ve Seçimi

Bölge kurulurken genellikle dikkat edilen hususlar hem coğrafi açıdan hem de bazı kaynaklara ulaşım kolaylığı açısından değerlendirilir. Denize, limana, gümrük bölgesine, sınıra yakınlığı göz önünde bulundurulur. Teknik desteğin ve çeşitli hizmetlerin kolaylıkla sağlanabilmesi için Anonim Şirketler tarafından yönetiliyor olması önem arz etmektedir (Bakan,2014, s. 36)

Tablo 1 ve Tablo 2’de 2008 – 2017 yılları arasında Türkiye’nin ülkelere göre yapmış olduğu ithalat ve ihracat rakamları TÜİK verileri ile gösterilmiştir. Bu tabloları incelediğimizde Türkiye’nin 2017 yılında 1,994,504,000 \$ olan Serbest Bölgelerine olan ihracatı yıldan yıla düşüş göstererek devam etmiştir. 2018 yılında Türkiye’nin Serbest Bölge’den yapmış olduğu ithalat 2014 yılında 1,260,771,000 \$ iken, 2017 yılında 1,564,460,000 \$’a yükselmiştir.

Tablo 1: 2014-2017 yılları arası Türkiye'nin ülkelere göre ihracat rakamları

Ülke gruplarına göre yıllık ihracat				
Exports by country group and year				
(Değer: Bin ABD \$ / Value: Thousand US \$)				
Ülke grubu	2017	2016	2015	2014
Toplam	156 992 940	142 529 584	143 838 871	157 610 158
A-Avrupa Birliği (AB 28)	73 906 184	68 343 295	63 998 187	68 514 123
B-Türkiye Serbest Bölgeleri	1 994 504	1 821 510	1 906 792	2 269 841
C-Diğer ülkeler	81 092 252	72 364 779	77 933 892	86 826 194
1-Diğer Avrupa (AB Hariç)	9 804 807	9 736 409	14 141 058	15 183 962
2-Kuzey Afrika	7 524 785	7 755 071	8 527 126	9 757 935
3-Diğer Afrika	4 148 822	3 650 930	3 921 798	3 996 463
4-Kuzey Amerika	9 699 903	7 404 321	7 066 506	7 292 336
5-Orta Amerika ve Karayipler	1 170 791	846 166	848 820	938 023
6-Güney Amerika	1 295 459	1 094 763	1 309 783	1 852 328
7-Yakın ve Orta Doğu	35 336 961	31 304 102	31 085 756	35 383 669
8-Diğer Asya	11 270 706	9 684 104	10 307 368	11 590 682
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	647 645	735 910	619 476	600 042
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	192 373	153 004	106 201	230 755

Kaynak: TÜİK 2017**Tablo 2:** 2014-2017 yılları arası Türkiye'nin sektörlere göre ticaret hacimleri

Ülke gruplarına göre yıllık ithalat				
Imports by country groups and year				
(Değer: Bin ABD \$ / Value: Thousand US \$)				
Ülke grubu	2017	2016	2015	2014
Toplam	233 799 651	198 618 235	207 234 359	242 177 117
A-Avrupa Birliği (AB 28)	85 205 087	77 501 070	78 681 252	88 783 501
B-Türkiye Serbest Bölgeleri	1 564 460	1 434 892	1 227 213	1 260 771
C-Diğer ülkeler	147 030 105	119 682 274	127 325 894	152 132 845
1-Diğer Avrupa (AB Hariç)	31 380 524	21 906 906	28 111 593	36 367 325
2-Kuzey Afrika	4 142 800	3 200 795	3 006 965	3 435 769
3-Diğer Afrika	3 033 853	2 154 733	2 092 386	2 502 192
4-Kuzey Amerika	14 118 743	11 930 767	12 070 505	13 834 992
5-Orta Amerika ve Karayipler	960 209	967 028	1 039 522	1 123 835
6-Güney Amerika	5 930 113	4 092 086	3 661 117	3 934 733
7-Yakın ve Orta Doğu	19 785 552	13 760 750	13 574 630	20 480 465
8-Diğer Asya	57 168 376	54 257 039	53 339 448	56 162 293
9-Avustralya ve Yeni Zelanda	2 236 380	654 628	608 577	637 678
10-Diğer Ülke ve Bölgeler	8 273 556	6 757 542	9 821 152	13 653 562

Kaynak: Ticaret Bakanlığı 2018

Gaziantep Serbest Bölgesi Hakkında Genel Bilgiler

“Gaziantep Serbest Bölgesi T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca 18.01.1999 tarihinde resmen faaliyete geçmiştir. Serbest Bölge İşlem Formu ile ticari anlamda bölgeye ilk mal girişi 26.07.1999 tarihinde gerçekleştirilmiştir.” (GASBAŞ, 2018)

Gaziantep Serbest Bölgesi GAP bölgesinin sanayileşmesine katkıda bulunacak bir konumdur. Havaalanına 25, İskenderun limanına 200, Mersin limanına 300 km uzaklıktadır. Öncüpnar sınır kapısına 60, Cilvegözü sınır kapısına ise 200 km uzaklıkta bulunması sınır ticareti potansiyelini de güçlendirmektedir (GASBAŞ:2018).

Aşağıda verilen TÜİK verileri ile Gaziantep Serbest Bölgesinin genel ekonomik yapısını değerlendirelim. Tablo 3 de verilen istihdam verilerine bakıldığında; 2016 yılında Gaziantep Serbest Bölgesinde 157 kişi olan personel sayısı, 2017 yılında 136 kişiye düşmüştür. Bu düşüş genel olarak diğer bölgelere de bakıldığında görülmektedir. Fakat Gaziantep'in -%13,8 oranında yüksek oranlı bir istihdam kaybı bulunmaktadır. Bu durumun sebeplerine bakmakta fayda olacaktır. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi dalgalanmaların etkisi olduğu düşünülebilir. Özellikle Suriye'de yaşanan savaş bölgede Suriye ve orta doğu ülkelerine yapılan ihracatların güvenlik dolayısı ile azalması ve en önemlisi Serbest bölgede bulunun firmaların küçülmeye başlaması veya küçülmeye gitmesi de etkenlerden sayılabilir.

Tablo 3: 2016-2017 yılları arası Türkiye'deki serbest bölgeleri istihdam verileri

Ocak-Aralık Dönemi Serbest Bölgeler İstihdam Verileri									
Bölgeler	Ocak-Aralık 2016 January-December 2016			Ocak-Aralık 2017 January-December 2017			Diğer	Toplam	%
	İşçi	Büro Personeli	Diğer	Toplam	İşçi	Büro Personeli			
Ege	15,799	3,32	487	19,606	15,732	3,385	517	19,634	0,14
Bursa	9,993	1,03	20	11,043	8,696	1,066	311	10,073	-8,78
Mersin	6,025	997	676	7,698	6,371	1,012	692	8,075	4,9
Antalya	3,413	692	0	4,105	2,613	411	998	4,022	-2,02
İstanbul Endüstri ve Ticaret	3,728	1,62	0	5,348	4,698	1,636	0	6,334	18,44
Kocaeli	1,51	105	65	1,68	1,45	95	35	1,58	-5,95
TÜBİTAK-MAM Tek.	1,026	380	22	1,428	994	373	14	1,381	-3,29
Avrupa	3,115	631	0	3,746	3,4	828	0	4,228	12,87
Kayseri	3,534	360	79	3,973	3,554	374	118	4,046	1,84
İzmir	1,979	342	21	2,342	1,338	404	297	2,039	12,94
İstanbul Trakya	1,598	623	37	2,258	1,761	560	28	2,349	4,03
İst. Ata. HL	615	561	82	1,258	610	590	82	1,282	1,91
Adana-Yumurtalık	859	100	3	962	918	109	240	1,267	31,7
Samsun	350	54	0	404	385	54	0	439	8,66
Gaziantep	111	45	1	157	91	40	5	136	13,38
Trabzon	34	0	11	45	0	0	49	49	8,89
Denizli	25	12	1	38	28	16	1	45	18,42
Mardin	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rize	1	3	0	4	1	4	0	5	25
Toplam	53,715	10,875	1,505	66,095	52,64	10,957	3,387	66,984	1,35

Kaynak: TÜİK 2017

Tablo 4: Gaziantep serbest bölgesi'nde istihdam dağılımı

Gaziantep Serbest Bölgesi'nde					
İstihdam Dağılımı					
31.10.2018 Tarihi İtibariyle					
BKİ		Kullanıcılar		Toplam	
T.C.	Yabancı	T.C.	Yabancı	T.C.	Yabancı
14	-	137	3	151	3

Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Tablo 4'de, yer alan bilgiler sadece Anonim Şirketlerde çalışan sayıları vermektedir. Tablo 3 ve tablo 4 arasında yaşanan toplam rakamların farklılığı kurum içi çalışan ve kurum dışı çalışan sayısından kaynaklanmaktadır.

Gaziantep Serbest Bölgesinde Mevcut Yatırımlar ve Dış Ticarete Katkıları

Gaziantep Serbest Bölgesi 1999 yılı itibariyle faaliyete geçmiştir. Yıllar itibariyle faaliyet alanı ve konuları genişlemeye başlamıştır. Tablo 5'de 2018 yılı itibariyle Yerli ve yabancı ortaklı yatırımlı kullanıcılar gösterilmektedir.

Tablo 5: Gaziantep serbest bölgede yatırım yapan kullanıcılar

Gaziantep Serbest Bölgede Yerli+Yabancı Ortaklı Kullanıcılar				
Gzp-No	Firma Adı	Faaliyet Konusu	Ortaklık Payı	
			Yerli	Yabancı
Gzp-44	Packsys Ambalaj San. Ve Tic. A.Ş.	Üretim	70%	30%
Gzp-45	Packsys Ambalaj San. Ve Tic. A.Ş.	Alım-Satım	70%	30%
Gzp-70	Tiryaki Agro Gıda San. Ve Tic. A.Ş.	Üretim	87%	13%
Gzp-71	Tiryaki Agro Gıda San. Ve Tic. A.Ş.	Alım-Satım	87%	13%

Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Tablo 6'da 2018 yılı Ekim ayı itibariyle faaliyet konularına göre ruhsat alan firmalarının bilgisini görmekteyiz. Toplamda 24 adet firma bulunmaktadır, fakat firmaların bazıları farklı alanlarda aynı firma çatısı altında ruhsata sahiptir. Genel ruhsat konularına bakıldığında alım-satım, üretim konuları ağırlık basmaktadır. Tablo 7'de ise aynı şekilde son 4 yılda yeni verilen ruhsatların faaliyet konuları gösterilmiştir.

Tablo 6: GSB yer alan ruhsatlı firmalar

Gaziantep Serbest Bölgede Konular İtibariyle Mevcut Faaliyet Ruhsatlı Firmalar		
Bölge Kurucu ve İşleticisi	1 Adet	GASBAŞ-Gaziantep Serbest Bölgesi Kurucu ve İşleticisi A.Ş.
İşyeri Kiralama	1 Adet	
Depo İşletmeciliği	1 Adet	
Alım – Satım	10 Adet	GİMTEKS Makine San. ve Tic. A.Ş.
Üretim	11 Adet	ŞÖLEN Çikolata San. ve Tic. A.Ş. NU-FA Kimyevi Mad. San. ve Tic. A.Ş. NAKSAN Koll. Şti. ERPLAST Dış Tic. Ltd. Şti. COVTEX-FEIZY Halı San. ve Tic. Ltd. Şti. PACKSYS Ambalaj San. ve Tic. A.Ş. TİRYAKİ Agro Gıda San. ve Tic. A.Ş. ZEST Gıda Maddeleri San. ve Tic. Ltd. Şti. ADAGRO Gıda Tarım Makine San. Ve Tic. Ltd. Şti. GİMTEKS Makina San. ve Tic. A.Ş. COVTEX-FEIZY Halı San. ve Tic. Ltd. Şti. PACKSYS Ambalaj San. ve Tic. A.Ş.

	ERPLAST Dış Tic. Ltd. Şti. TİRYAKİ Agro Gıda San. ve Tic. A.Ş. ALTUNÖZ İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti. NİCE International Cooling Industries Ltd. Şti. GÜVEN SEYLAN Baharat San. ve Tic. Ltd. Şti. ZEST Gıda Maddeleri San. ve Tic. Ltd. Şti. EMAN Agro Gıda San. Ve Tic.A.Ş. MCT Rüzgar Kuleleri Üretim Tic. Ltd. Şti.
Toplam	24 Adet

Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Tablo 7: GSB ruhsatları konuları itibariyle

Gaziantep Serbest Bölgede Konuları İtibariyle Mevcut Ruhsatlar				
Faaliyet Konuları	2014	2015	2017	2018
Bki				
İşyeri Kiralama				
Depo İşletmeciliği				
Alım-Satım				1
Üretim			1	1
Montaj-Demontaj				
Bankacılık				
Sigortacılık				
Diğer				
Toplam			1	2

Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Tablo 8: GSB sektörel dağılımlar

Gaziantep Serbest Bölgede Sektörel Dağılım	
Sektör	Ruhsat Sayısı
Gıda	8 Adet
Tekstil	7 Adet
Otomotiv	1 Adet
İnşaat	-
Plastik Sanayi	2 Adet
Dış Ticaret	1 Adet
Kimya Sanayi	1 Adet
Makine Teçhizat	1 Adet
Sağlık (Tıbbi Malz.)	
Bankacılık	-
Toplam	21 Adet

Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Tablo 8’de GSB’de 2018 Ekim ayı itibariyle ruhsat konularına göre sektörel dağılımları belirtilmektedir. Yoğunlaşmaya bakıldığında gıda sektöründe özellikle daha fazla ruhsat sahibi olduğunu görüyoruz. Bu yoğunlaşmada özellikle Tablo 6’de verilen firma bilgileri ile karşılaştırıldığı zaman karşımıza Gaziantep İli içerisinde yer alan yerel firmaların da GSB içerisinde ruhsat alarak faaliyette bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu yatırımlar tabi ki hem GSB’yi hem de Gaziantep İlinin kalkınmasında ve bölgesel ekonomisinin gelişiminde önemlidir.

Ayrıca aşağıda yer alan Tablo 9’da GSB’ de son 5 yıl içerisinde yapılan yatırımlar ABD doları (\$) olarak belirtilmiştir. 2014 yılından 2015 yılına geçilirken yatırım gerek Bölge Kurucu İşletmesi (BKİ) tarafından gerekse diğer kullanıcılar tarafından kat ve kat artış sağlanırken, 2016 yılı itibariyle çok önemli düşüşlerle karşılaşmaktadır. Bu düşüş yıllar itibariyle 2018 Ekim’e kadar devam etmektedir.

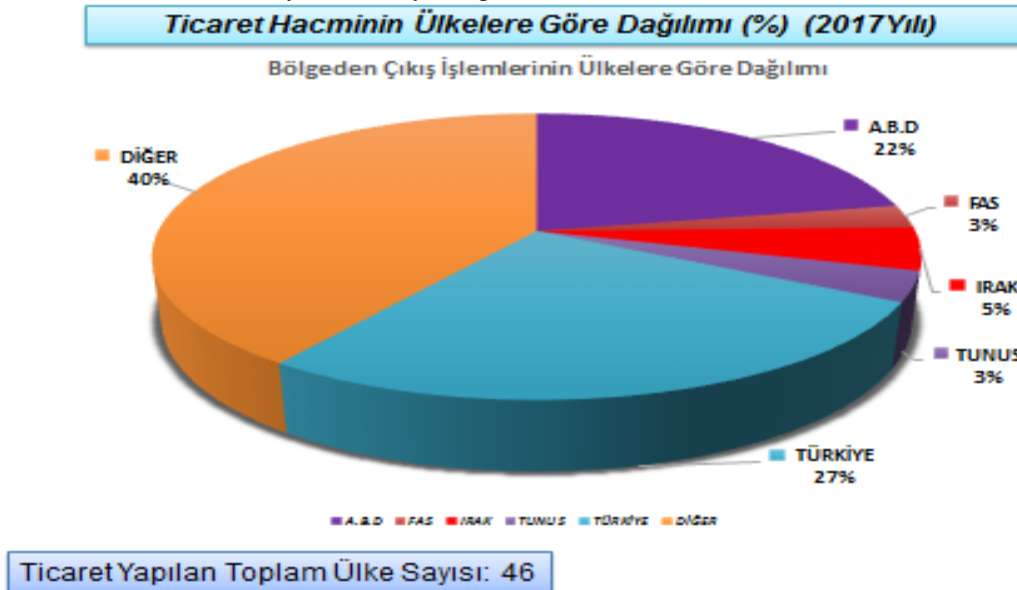
Tablo 9: 2014 – 2018 yılları arasında GSB’ ne yapılan yatırımlar(\$)

Gaziantep Serbest Bölgede Yıllar İtibariyle Yapılan Yatırımlar			
	BKİ (GASBAŞ)	Kullanıcılar	Toplam.
2014 Yılı	149.133.- \$	152.798.- \$	301.931.- \$
2015 Yılı	646.940.- \$	1.391.559.- \$	2.038.499.- \$
2016 Yılı	130.603.- \$	92.215.- \$	222.818.- \$
2017 Yılı	15.265.- \$	102.620.- \$	117.885.- \$
2018 Yılı (Ocak-Ekim)	4.390.- \$	46.051.- \$	50.441.- \$
TOPLAM	9.321.453.- \$	17.000.169.- \$	26.321.622.- \$

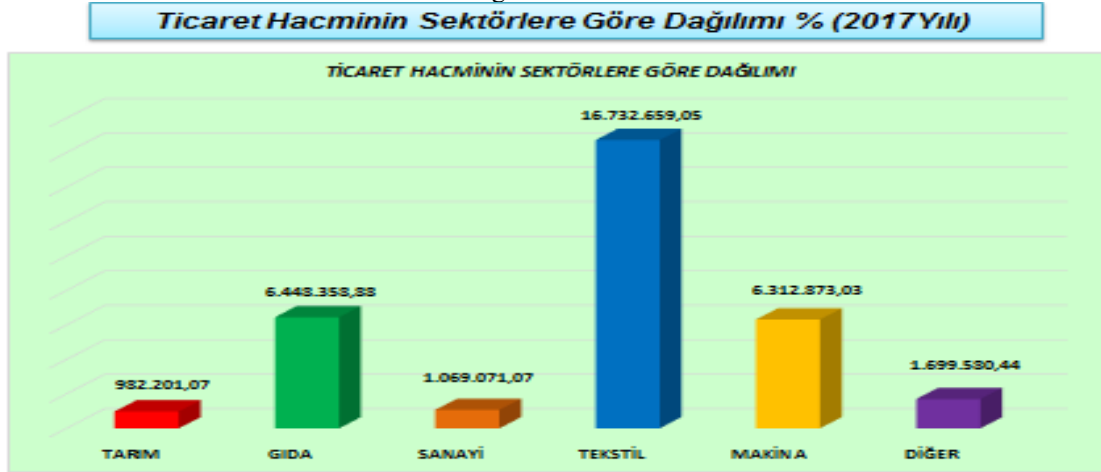
Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Tablo 10’de ve Tablo 11’de belirtildiği üzere GSB’nin özellikle Tekstil sektöründe gerçekleştirilmiş ticaret hacmi Türkiye ve Diğer Ülkeler olarak belirtilen ülkelere gerçekleştirilmektedir. Serbest bölgede ruhsat türlerine ağırlıklı olarak bakıldığında ise gıda ruhsatlı firmalar yer almaktaydı. Buradan şu sonuca ulaşılması mümkün görünmektedir; Gıda sektöründe daha fazla firma olmasına rağmen Tekstil sektöründe ki firmaların ticaret hacimleri daha fazla olmaktadır.

Tablo 10: GSB ticaret hacminin yıllar itibariyle dağılımı

Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Tablo 11: GSB ticaret hacminin sektörlere dağılımı

Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Tablo 12’de yer alan 2015 verilerine bakıldığında 86,296,000 \$ olan ticaret hacmi, 2016 yılında 69,575,000 \$’a gerilemiş görünmektedir. Gaziantep Serbest bölgesinde ihracat hacmindeki bu düşüş özellikle yabancı sermayelerin geri çekilmeye başlaması, ülkede meydana gelen ekonomik dalgalanmalar önemli rol oynamaktadır. Ayrıca Gaziantep Serbest bölgenin sahip olduğu mevcut coğrafi konum sebebiyle Suriye ve diğer orta doğu ülkelerinde meydana gelen savaş durumları da bu düşüş de rol oynamaktadır. Kurlarda özellikle ortaya çıkan ciddi dalgalanmalar Serbest Bölgeyi çok olumsuz etkilemeyecektir. Çünkü zaten bölgede döviz olarak işlem gerçekleşmektedir. Fakat özellikle alım satım ile çalışan firmaların bölgeden Türkiye içerisine yapacak oldukları ihracatı olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Tablo 12: 2013-2016 yılları arası Türkiye’deki serbest bölgeleri ihracat hacimleri

Serbest Bölgeler İtibariyle Yıllık Ticaret Hacimleri (1.000 Abd \$)							
Bölgeler Zones	2013	2014-2013%	2014	2015-2014%	2015	2016-2015 %	2016
İstanbul Endüstri Ve Ticaret	3.367.671	-1,18	3.327.829	-11,67	2.939.480	-5,82	2.768.535
Ege	4.680.242	-8,27	4.293.268	-9,65	3.878.767	5,07	4.075.581
İstanbul Atatürk Havalimanı	1.797.352	-15,52	1.518.438	-16,29	1.271.014	-13,73	1.096.455
Mersin	3.552.257	-1,21	3.509.193	-3,42	3.389.099	-15,72	2.856.284
İstanbul Trakya	1.723.958	-5,25	1.633.496	-19,14	1.320.836	-15,08	1.121.674
Bursa	1.907.397	1,42	1.934.424	-9,7	1.746.803	5,08	1.835.456
Avrupa	2.439.927	0,32	2.447.756	-4,45	2.338.770	-15,67	1.972.380
Antalya	902,379	-7,64	833,45	-18,11	682,537	-3,07	661,597
Kocaeli	662,729	5,75	700,819	-40,11	419,707	14,9	482,237
Kayseri	798,25	1,03	806,459	-8,54	737,563	2,03	752,559
İzmir	368,283	-13,11	319,987	-24,16	242,664	-13,95	208,802
Samsun	91,521	21,38	111,085	8,85	120,92	-33,1	80,897
Adana-Yumurtalık	397,467	29,72	515,598	10,6	570,263	5,65	602,455
Gaziantep	199,045	-32,45	134,455	-35,82	86,296	-19,38	69,575
TÜBİTAK-Mam Tek.	233,652	-25,32	174,486	-56,41	76,052	-16,14	63,774
Trabzon	57,828	-19,47	46,569	706,75	375,695	-2,62	365,86
Denizli	56,783	113,81	121,408	-49,75	61,012	-70,79	17,821
Rize	3,657	-3,69	3,522	-9,56	3,185	-64,33	1,136

Mardin*	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	23.240.397	-3,48	22.432.242	-9,68	20.260.661	-6,06	19.033.079

Kaynak: TÜİK 2017

Tablo 13’de belirtildiği üzere ise 2016 yılında 69,575 \$’dan %-52,22’lük bir gerilemeyle 2017 yılında 33,245,000 \$’a düşmüş görülmektedir. Serbest bölgeler arasında 2016 – 2017 yıllarında 208,802,000 \$ olan ihracat hacmi 2017 yılında 351,495,000 \$ olarak %68,34 oran ile en yüksek hacme İzmir Serbest Bölgesi ulaşmış görülmektedir.

Tablo 13: 2016-2017 yılları arası Türkiye’deki serbest bölgeleri ihracat değişim oranları

Ocak-Aralık Dönemi Serbest Bölgeler Ticaret Hacimleri Ve Değişim Oranları (1.000 Abd \$)			
January-December Period Trade Volumes & Volume Changes Of Free Zones (Us \$ 1.000)			
	Ocak-Aralık 2016	Ocak-Aralık 2017	
Bölgeler			%
	January-December 2016	January-December 2017	
İstanbul Endüstri ve Ticaret	2.768.535	3.096.670	11,85
Ege	4.075.581	4.327.519	6,18
İstanbul Atatürk Havalimanı	1.096.455	1.135.613	3,57
Mersin	2.856.284	2.935.266	2,77
İstanbul Trakya	1.121.674	1.264.534	12,74
Bursa	1.835.456	1.766.078	-3,78
Avrupa	1.972.380	2.030.141	2,93
Antalya	661,597	722,791	9,25
Kocaeli	482,237	586,335	21,59
Kayseri	752,559	853,353	13,39
İzmir	208,802	351,495	68,34
Samsun	80,897	81,829	1,15
Adana-Yumurtalık	602,455	814,514	35,2
Gaziantep	69,575	33,245	-52,22
TÜBİTAK-MAM Tek.	63,774	65,638	2,92
Trabzon	365,86	285,619	21,93
Denizli	17,821	27,025	51,65
Rize	1,136	918	19,24
Mardin	0	0	0
Toplam	19.033.079	20.378.584	7,07

Kaynak: TÜİK 2017

2014 ve 2018 yılları arasında Gaziantep Serbest Bölgesinin Tablo 14’deçeşitli döviz cinsileri üzerinden ve Türk Lirası cinsinden ithalat ve ihracat rakamları değerlendirildiğinde; 2014 yılında 48,658,907 \$ olan Türkiye’den ihracat yapılırken 2018 yılında 4,359,252 \$’a gerilemiştir. Ayrıca 2014 yılından Gaziantep Serbest Bölge’den Türkiye’ye yapılan ihracat yani Türkiye’nin yapmış olduğu ithalat 823,493 \$ ‘dan 2,303,099 \$’ a yükselmiştir. Özellikle bu ithalatta meydana gelen yükselişin sebebi navlun, gümrük vergileri gibi durumlarda Serbest Bölgelerin 3. Dünya ülkesi sayılması sebepleriyle sağlamış olduğu avantajlardan kaynaklanmaktadır. Böylelikle ham madde alımlarında üretici bir nebze de olsa düşük maliyetle ham madde alımı yapabilmektedir.

Tablo 14: 2014-2018 yılları arası Gaziantep serbest bölgeleri ihracat ve ithalat rakamları

Ülkelere göre dış ticaret - rapor tarihi 28.10.2018							
Yıl	Ülke adı	İhracat Dolar	İhracat Euro	İhracat TL/YTL	İthalat Dolar	İthalat Euro	İthalat TL/YTL
2014	GASBAŞ	48.658.907	36.522.634	106.780.027	823,493	622,009	1.813.856
2015	GASBAŞ	13.084.957	11.838.933	36.013.247	656,663	586,001	1.753.628
2016	GASBAŞ	12.816.666	11.611.740	39.144.829	1.298.319	1.189.214	3.987.163
2017	GASBAŞ	7.350.781	6.589.770	26.880.031	100,506	90,653	363,958
2018	GASBAŞ	4.359.252	3.629.032	18.704.985	2.303.099	1.955.086	10.583.941

Kaynak: GAİB 2018

Gaziantep Serbest Bölgeye Tablo 15’de verilen rakamlara bakıldığında 2014 yılından 2018 yılları arasında hem ithalat hem de Türkiye’den yapılan ihracat rakamlarında düşüşler çok net bir şekilde gözlemlenmektedir. Bölgeden özellikle yurtdışına mal çıkışı Bölgenin mevcut durum açısından sıkıntılı bir süreç geçirdiğini ve yukarıda bakılan tablolar ile birlikte değerlendirildiğinde bölgede ciddi bir şekilde ticaret hacmi düşüklüğü gözlemlenmektedir.

Tablo 15: 2014 - 2018 yılları arası GSB işlem yönleri ve hacimleri

Gaziantep Serbest Bölgesi’nde Yıllar Ve İşlem Yönleri İtibariyle İşlem Hacimleri (\$)								
YILLAR	İşlem Yönü							
	Bölgeden Yurtdışına Mal Çıkışı	Bölgeden Türkiye’ye Mal Çıkışı	Bölgeye Türkiye’den Mal Girişi	Bölgeye Yurtdışından Mal Girişi	Bölgeye Diğer Serbest Bölgelerden Mal Girişi	Bölgeden Diğer Serbest Bölgelere Mal Çıkışı	Transit (Giriş)	Transit (Çıkış)
2014	67.906.131	4.986.604	52.954.761	8.607.085	-	-	-	-
2015	41.294.634	4.059.349	13.950.980	25.879.453	-	69.591	515.730	526.045
2016	25.341.459	12.980.826	14.021.917	17.145.768	-	85.342	-	-
2017	15.919.328	4.573.129	8.168.943	4.583.342	-	-	-	-
2018 Ocak-Ekim	11.278.152	6.392.469	6.776.898	2.902.122	-	-	-	-

Kaynak: T.C. ticaret bakanlığı bilgi notu 2018

Sonuç

Türkiye genelindeki serbest bölgelere bakıldığında Türkiye’de yapılan ithalat, ihracat işlemlerinde serbest bölgelerin önemli bir yeri görünmektedir. Kambiyo mevzuatından ve çeşitli kısıtlamalardan ayrı tutulmuş olan serbest bölgeler, dış ticaret açısından büyük bir öneme sahiptir. Serbest bölgelerin dış ticarete ki yeri ve anlamı bu çalışmada ele alınmaya çalışılmış ve özellikle Gaziantep Serbest bölgesinin katkısı irdelenmiştir. 2016 yılında toplam ticaret hacmi 19,033,079,000 \$ iken 2017 yılında 20,378,584,000 \$’dır. Gaziantep Serbest Bölgenin 2016 yılında ticaret hacmi 69,575,000 \$ iken 2017 yılında 33,245,000 düşmüş olmasına rağmen bölge ekonomisi ve ülke ekonomisi açısından katkısı azımsanamaz. Gaziantep Serbest Bölgesi’nin Türkiye’de ki genel durumuna bakıldığında küçük bir payı olmasına rağmen, istihdam, teknoloji, üretim gibi alanlarda Gaziantep ili ve çevresine faydası olduğu görülmektedir. Bu durum, Gaziantep Serbest Bölgesi özelinde ithalat ve ihracat rakamları, bölgenin ticaret hacmi, toplam işlem yönleri ve dış ticaretteki payı açısından değerlendirilmiştir. Genel olarak Tük verilerine ve Ekonomi Bakanlığı verilerine bakıldığında

düşüş eğilimi göstermiştir. Gaziantep Serbest Bölgesi'nin diğer serbest bölgeler içerisindeki payının düşüklüğü göz önünde bulundurulduğunda bu bölgeye yapılacak yatırımların hızlandırılması bölgenin ekonomik kalkınmasına olduğu kadar, Türkiye ekonomisinin gelişmesine de katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Arslan, İ. & Yapraklı, S. (2007). “Serbest bölgelerin ekonomik etkileri: Gaziantep serbest bölgesi'nin etkilerine ilişkin bir saha araştırması.” Gaziantep university journal of social sciences, 6(2), 91-102.
- Bakan, S. & Gökmen S. (2014). “Serbest bölgeler ve dış ticaret ilişkisi: Gaziantep serbest bölgesi örneği.” Elektronik sosyal bilimler dergisi 13.51 (2014).
- Bloomberght.com, 09 Ocak 2017 Pazartesi “Serbest bölgelerin ticaret hacmi 5 yılda 108 milyar dolar oldu” <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1971628-serbest-bolgelerin-ticaret-hacmi-5-yilda-108-milyar-dolar-oldu> (Erişim Tarihi: 18.12.2018)
- Ekonomi Bakanlığı, Genel bilgi 2017 <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.12.2018)
- Ekonomi Bakanlığı, Gaziantep serbest bölgesi raporu, Aralık 2013
- Ekonomi Bakanlığı, “Serbest Bölgeler ticaret hacminin sektörlere göre dağılımı” (https://ticaret.gov.tr/data/5b8707aa13b8761450e18e06/Sektorel_Ticaret_Hacmi.pdf) (Erişim Tarihi: 15.11.2018)
- Gasbaş, 2018 <http://www.gasbas.com.tr/> (Erişim Tarihi: 15.11.2018)
- Karaduman, N. & Zafer Y. (2002). “Serbest bölge uygulamalarının dış ticarete ve yabancı sermayeye katkıları”. ss.133-152
- Orhan, A. (2003). “Serbest bölgelerin sağladığı avantajlar: Kosbaş örneği.” Kocaeli üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi 5: 117-131.
- T.C. Ticaret Bakanlığı, Gaziantep serbest bölgesi bilgi notu ocak – Ekim 2018
- T.C. Ekonomi Bakanlığı. (2013). Gaziantep serbest bölgesi aralık 2013 Raporu, <http://www.freezone-antep.gov.tr/Content.aspx?ID=108> (Erişim Tarihi: 28.01.2014)